

در جستجوی شهرهای فراموش شده

دکتر عیسی بهنام
استاد دانشکده ادبیات

خود را از صمیم قلب دوست داریم .
سارگن دوم در کتیبه فوق درباره رفتاریکه نسبت پادشاه
«مانائیا» که «اولوسونو» نام داشته انجام داده میگوید «شهر
پادشاهی اوراکه «ایزیرتو» نام داشت با شهرهای دیگر مانائی
«ایزیبیه» و «آرماید» که دارای قلاع مستحکم بود بدست
من افتاد و من آنها را آتش زدم» .
شهر «ایزیبیه» که سارگن نام آنرا برده و امروز «زیویه»
نام دارد در نتیجه تصادفی تشخیص داده شد و اشیاء بسیار ذیقیمتی
از آن بیرون آمد که در صفحات این مجله عکس قابل توجهترین
آنها نشان داده میشود .

پیش از معرفی اشیاء زیویه برای مصور نمودن گفته‌های
سارگن چند عکس از نقوش برجسته آن زمان را که مربوط
بخراب کردن شهرها و باسارت بردن ساکنان آن است ارائه
می‌دهیم .

شکل شماره ۲ نقش برجسته‌ای از کاخ آشور بانپال است
که در پایتخت آشور یعنی شهر «نینوا» پیدا شده و نشان میدهد
چگونه پس از خرابی شهر، ساکنان آنرا باسارت میبردند .
از طرف راست دواسیر دیده میشود که غنایم جنگ را بردوش
میبرند و پایشان برهنه است و پیراهن بلندی برتن دارند .
در پشت سر آنها سه سرباز با نیزه و کمان در حرکت‌اند. سربازان
ریش بلند دارند و اسرا ریش کوتاه و اینطور پیداست که داشتن
ریش بلند علامت تشخیص بوده و گویا این رسم در زمان
فتح‌علی‌شاه نیز رعایت میشده . پشت سر سربازان اسیر دیگری
دیده میشود که با وحشت و اندوه سر خود را بر گردانده خانواده‌اش
را که در روی عرابه‌ای باسارت میبرند نگاه میکند . بیچاره
دارائی خود را در کیسه‌ای بر پشت نهاده و پیاده راه میپیماید .

در کتابی که آقای «لوکنیل» تحت نام «پادداشتهای قدیم
آشور و بابل» نوشته در صفحه پنجم جلد دوم مطالب زیر را
میتوان خواند :

«سارگن دوم اظهار میکند که شهر «ایزیتو» پایتخت
«مانائیا» را با خاک یکسان کرد و آنرا طعمه آتش قرارداد
و شهرهای دیگر آن قوم یعنی شهر «زیویه» و «آرماید» را
نیز تصرف کرد .»

در مقالات پیش صحبت از مردمانی بود که در حدود ۵۰۰۰
سال پیش در جلگه‌های مجاور کوه‌های مغرب ایران مسکن
داشتند . امروز بحث ما مربوط بنواحی کردستان (کوه‌های
مغرب ایران) و ساکنان آن در حدود ۳۰۰۰ سال پیش است .

سارگن دوم در فاصله‌های بین ۷۰۴ و ۷۲۰ پیش از میلاد
در آشور حکومت میکرد و پایتخت او همان محلی بود که امروز
«خرص آباد» نامیده میشود. مانائیا اقوامی بودند که در اطراف
دریاچه رضائیه مسکن داشتند و در قرن هشتم پیش از میلاد همسایه
«مادها» بودند .

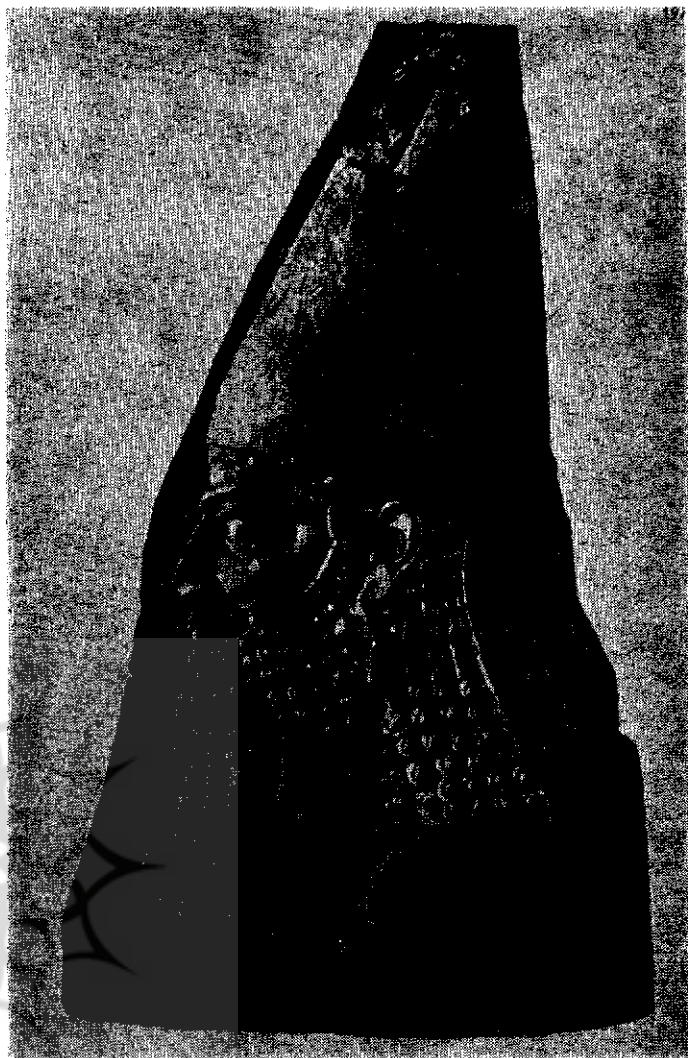
کار عمده سارگن دوم لشکرکشی بمرزوبوم همسایگان
و خراب کردن و سوزاندن شهرهای آنان و باسارت بردن زن
و بچه‌هایشان بود . سارگن بارها در کتیبه‌هایش از اینگونه اعمال
انجام‌شده نام برده و بان مباحث کرده است .

سنگ برجسته‌ای که در خرص آباد بدست آمده و امروز
در موزه تورن حفظ میشود تصویر دقیق این پادشاه است (شکل ۱) .
نویسنده این مقاله از برادران آشوری خود معذرت میخواهد
اگر امروز از ساکنان آشور در سه هزار سال پیش صحبت بمیان
می‌آید و امیدوار است که این مطالب که فقط جنبه تاریخی دارد
باعث کدورت نگردد زیرا ما برادران آشوری امروزی

روی عرابه نیز بسته‌هایی از اموال غارت‌شده قرار داده شده و دو زن که یکی از آنها چادری بر سر دارد و شاید دیگری دختر بچه‌ایست که گیسوانش را روی شانه‌هایش انداخته دستهای خود را بعلامت التماس بلند کرده‌اند و حالت وحشت از سیمایشان پیدا است .

شهر زیویه را نیز سارگن بهمین طریق ویران کرد و ساکنانش را با سارت برد ولی پیش از اینکه سربازان آشوری بخرابی شهر بپردازند امیری یا شخص دیگری که در خانه‌اش اشیاء ذی‌قیمتی وجود داشت گودالی کند و جواهرات و طلاآلات خود را در ظرف بزرگی از برنز که در اختیار داشت قرارداد و در زیر خاک پنهان نمود . بیچاره دیگر نتوانست بگنجینه خود دست پیدا کند و یا کشته شد و یا با سارت رفت . ولی امروز گنجینه او از یکسو باعث خوشبختی آنهایی شده که بر حسب تصادف به آن دست یافتند و از طرف دیگر گوشه‌ای از تاریخ سرزمین ایران را روشن کرد .

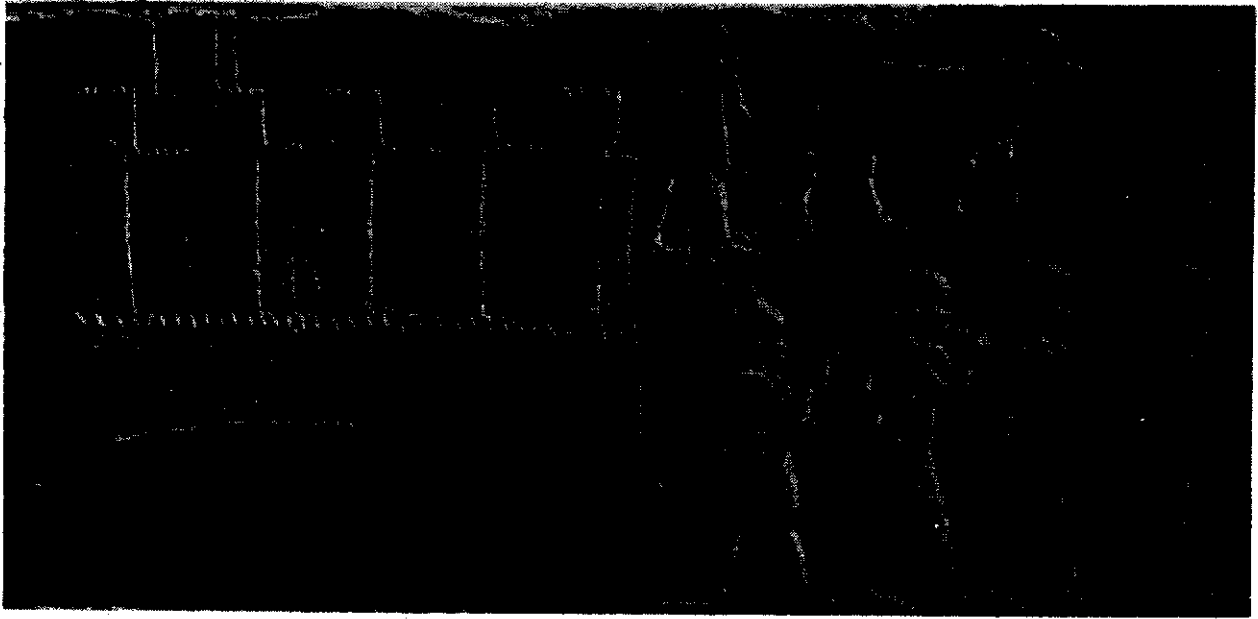
شکل ۳ نقش برجسته‌ای از «تکلات پالازار» سوم است که در شهر «نیمرو» پیدا شده و نشان میدهد چگونه پس از تصرف شهری که قلاع محکمی دارد آنرا از سکنه خالی میکنند. در ردیف بالای این عکس نشان داده میشود که گله‌های گوسفند را بعنوان غنیمت جنگی بسوی نیمرو میبرند . در ردیف پائین یک سرباز آشوری با نیزه بدنبال سه نفر اسیر دیده میشود اسیران هر کدام در پشت خود کیسه‌هایی دارند که سنگین بنظر میرسد زیرا برای حفظ تعادل ناچار شده‌اند کمی بجلو خم شوند . لباس آنها در جلو منگوله‌هایی دارد و نوک کفششان

تصویر سارگن دوم پادشاه آشور ۷۴۰ - ۷۰۴ پیش از میلاد

آشور باننیال شهری را ویران کرده و مردم آنرا با سارت بیاخت خود نینوا میبرد . این نقش برجسته در کاخ آشور باننیال در نینوا پیدا شده است

نقش برجسته‌ای از « تکلات پالازور سوم » که در شهر نمرود پیداشده و خرابی شهر «استرتو» را نشان میدهد. پس از تصرف شهر سربازان آشوری گله‌های گوسفند و اسرا را پایتخت آشور می‌برند

مانند نعلینی برگشته است و شب کلاهی بر سر دارند .
 شکل و نشان میدهد چگونه سربازان آشوری با ریش بلند و کلاه نوک‌دارشان در پشت عرابه‌های جنگی که در حقیقت بمنزلهٔ تانک‌های امروز بوده جلو می‌روند . روی عرابهٔ جنگی دیوارهٔ کوچکی مانند سپر قرار داده شده و سربازان از پشت آن بسوی مردم محاصره شدهٔ شهر قلعه تیراندازی میکنند. از داخل عرابه دو دیلم قوی بیرون آمده که مخصوص خراب کردن دیوارهای قلعه است .
 در بالای حصار قلعه پیرمردی دستهای خود را بصورت التماس بالا برده حالت تسلیم بخود گرفته است در حالیکه در بیرون قلعه تسلیم شدگان را بوضع بدی بالای چوبه‌های دار آویزان کرده‌اند .
 زیویه در حال حاضر بوضع است که در شکل ۵ ملاحظه میشود . جلگه حاصلخیزی در میان کوهستان است و همانطوریکه سارگن گفته است شهر قدیم را چنان خراب کرده‌اند که تنها تل‌خاکی بجای آن دیده میشود .
 باینحال این شهر که امروز بر حسب اتفاق مشخص گردیده دارای قلعه‌ها و خانه‌هایی بوده و اگر دیوار قلعه‌ها و ساختمانهایش خراب شده لاقلاً پی‌ریزی دیوارها باقیست و بخوبی میتوان پس از خاکبرداری دقیقاً نقشهٔ شهر قدیم را پیدا کرد و شاید گنجهای دیگری در زیر خاک آن پنهان باشد که بدست دانشمندان

باستان‌شناس بیافند و طعمهٔ قاچاقچیان نشود .
 بالای تپه‌ای که روی آن قلعهٔ محکم شهر بوده و بدست سربازان سارگن خراب شده ۱۸۲۵ متر از کف دریا ارتفاع دارد و فاصلهٔ قلعهٔ آن تا کف زمین مجاور ۱۵۰ متر است که شامل ویرانه‌های شهر زیویه و شهرهای دیگری است که پیش از مانائیا در آن محل وجود داشته .
 رود « جاگارتو » از کنار آن عبور میکند و بدریاچهٔ رضائیه میریزد . در واقع زیویه در کنار راه طبیعی است که دریاچهٔ رضائیه را بدشت گروس و نواحی همدان و کرمانشاه متصل مینماید و همین موقعیت باعث آبادی این شهر و شهر « ایزیرتو » پایتخت مانائیا گردیده و بهمین سبب نیز سارگن بخرابی آن همت گماشته است .
 اما دوشهر دیگر « ایزیرتو » و « آرماید » نیز میتوانند مشخص گردند ولی تشخیص آنها در این مقاله صلاح نیست چون مورد عتاب سارگنهای جدید یعنی قاچاقچیان قرار خواهد گرفت و آنرا ازجا خواهند کند .
 امروز دانشمندان باستان‌شناس در مقابل تعداد اشیاء مختصر ولی قابل توجهی که از زیویه بدست آمده در حیرت فرورفته‌اند زیرا این اشیاء بسیاری از مسائل مشکل برای آنها بوجود آورده است که نتوانسته‌اند آنها را حل کنند .
 پیدایشهای ناحیهٔ حسنلو و سپس پیدایشهای بسیار قابل

مانند نعلینی برگشته است و شب کلاهی بر سر دارند .
 شکل و نشان میدهد چگونه سربازان آشوری با ریش بلند و کلاه نوک‌دارشان در پشت عرابه‌های جنگی که در حقیقت بمنزلهٔ تانک‌های امروز بوده جلو می‌روند . روی عرابهٔ جنگی دیوارهٔ کوچکی مانند سپر قرار داده شده و سربازان از پشت آن بسوی مردم محاصره شدهٔ شهر قلعه تیراندازی میکنند. از داخل عرابه دو دیلم قوی بیرون آمده که مخصوص خراب کردن دیوارهای قلعه است .
 در بالای حصار قلعه پیرمردی دستهای خود را بصورت التماس بالا برده حالت تسلیم بخود گرفته است در حالیکه در بیرون قلعه تسلیم شدگان را بوضع بدی بالای چوبه‌های دار آویزان کرده‌اند .
 زیویه در حال حاضر بوضع است که در شکل ۵ ملاحظه میشود . جلگه حاصلخیزی در میان کوهستان است و همانطوریکه سارگن گفته است شهر قدیم را چنان خراب کرده‌اند که تنها تل‌خاکی بجای آن دیده میشود .
 باینحال این شهر که امروز بر حسب اتفاق مشخص گردیده دارای قلعه‌ها و خانه‌هایی بوده و اگر دیوار قلعه‌ها و ساختمانهایش خراب شده لاقلاً پی‌ریزی دیوارها باقیست و بخوبی میتوان پس از خاکبرداری دقیقاً نقشهٔ شهر قدیم را پیدا کرد و شاید گنجهای دیگری در زیر خاک آن پنهان باشد که بدست دانشمندان

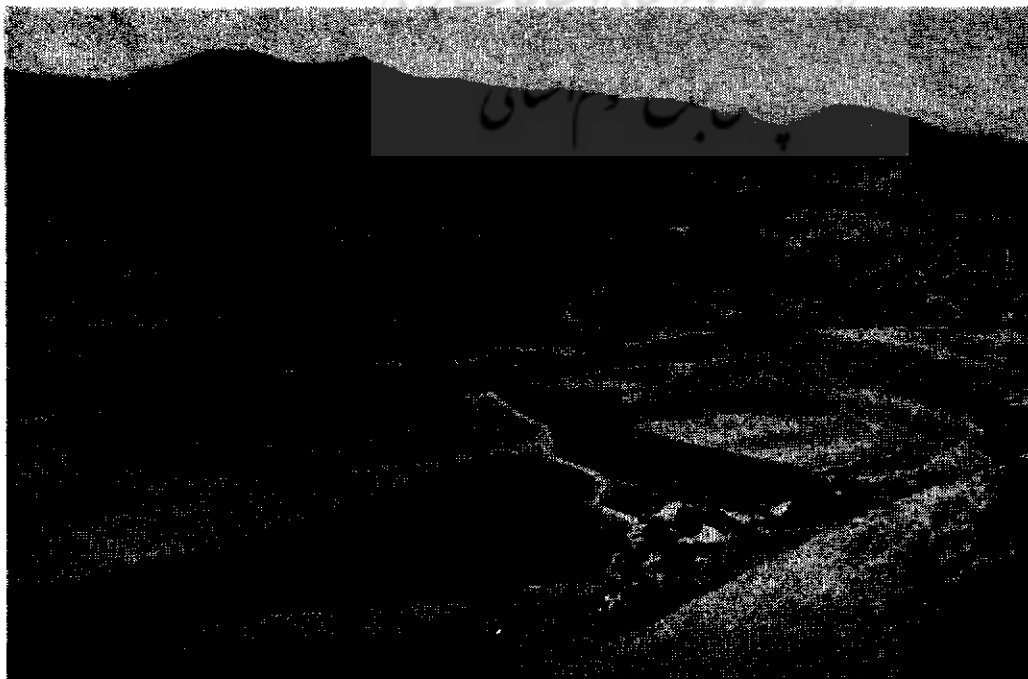

سربازان آشوری در تحت حمایت عرابه‌های جنگی قلعه را تصرف کرده ساکنان آنرا بالای چوب از شکم آویزان کرده‌اند

وحسنلو ومارلیک دست بدست هم داده منکر این ادعا شده‌اند و نشان داده‌اند که مأخذ هنر آشوریها را درنواحی شرقی باید جستجو کرد وباین مناسبت نام «اورارتو» و «مانائیها» و «سکاها» بارها بر زبان آمده است وما درمقاله آینده سعی خواهیم کرد درمیان این مسائل جدید بروشنائیهائی دست بزنیم .

توجه مارلیک برمشکل دانشمندان افزود ولی اینطور بنظر میرسد که تدریجاً راه را برایشان روشن خواهد کرد . تاکنون وقتی صحبت از هنر آشور بمیان می‌آمد اینطور تصور میشد که خصوصیات هنری بخصوصی به آشوریها تعلق داشته واز آنجا بنقاط دیگر تراوش کرده‌اند . پیدایشهای زیویه

شهباشک، علمه‌مان از نه مطالعات فرنگی

شهر زیویه در حال حاضر